

DVA NEPOZNATA DJELA G. A. PELLEGRINIJA

Grgo Gamulin

Pomišljao sam neko vrijeme na Niccolu Bambinija, zbog stano-
vitog »morfološkog akademizma« koji je zacijelo prisutan na ovim
slikama, ali me je upravo kompozicioni odnos prema P. Paganiju
naveo na ovaj trag.¹⁾ Budući da su oba pandana, koja objavljujem,
neočišćena i bez pravog kromatskog sjaja koji bismo očekivali od
Pellegrinija, objavljujem ih za sada bez tačnije valorizacije, premda
mi izgleda da u autorstvo ovog mletačkog settecentiste ne treba
sumnjati.

Vidio sam ih unatrag desetak godina u Dubrovniku u kući obi-
telji Katić.²⁾ Ne samo tipologija, nego i mnoge pojedinosti Pellegrini-
jevih »abrevijatura« navodile su nas na ovo rješenje, no činilo mi
se da bi, upravo zbog nekih konstruktivnih momenata koji sjećaju
na Paganija, trebalo ove dvije slike tretirati kao proizvode slikareve
rane faze, prije odlaska u Englesku. Nažalost, ta je faza i odviše
slabo proučena, a da bi nam mogla pružiti sigurne oslonce za takvo
datiranje ovih dubrovačkih slika. Neke su nam podudarnosti ipak
ukazivale na drugo desetljeće. Ipak, taj problem bilo bi dobro osta-
viti otvorenim dok uz djela koja je N. Ivanoff identificirao u Scuola
del Cristo³⁾ ne budemo mogli osloniti se na obilniji materijal koji
zacijelo postoji iz tog razdoblja.⁴⁾

¹⁾ *La pittura del Seicento a Venezia*, Catalogo, Ed. Alfieri, Venezia, 1959,
sl. 219 a, 219 b.

²⁾ U međuvremenu uspjelo je postići da jedna slika bude otkupljena od
Sekretarijata za prosvjetu i kulturu SRH za Gradski muzej u Dubrov-
niku (»Tjeranje iz raja«), i danas se nalazi u Kneževu dvoru, u fun-
dusu koji se sakuplja za buduću Staru pinakoteku. Ova se teškom
mukom rađa već godinama, uz potpunu ravnodušnost i grada i njego-
vog turizma.

³⁾ *N. Ivanoff, Il ciclo pittorico della Scuola del Cristo...*, »Arte Veneta«
1952.

⁴⁾ Mnogo sigurnije, ali još uvijek hipotetički može se pripisati prvom
razdoblju G. A. Pellegrinija famozna pala portante u crkvi. Sv. Križa
u Rabu. Od publiciranja od strane *Doroteje Westphal* (Malo poznata
slikarska djela od XIV do XVIII vijeka u Dalmaciji, 1937) do danas
oscilirala je ta pala između Federika Benkovića do G. A. Guardija,

Dubrovački biblijski pandani prikazuju »Tjeranje iz raja« i »Nojevo pijanstvo«. U prvome dominira dijagonalno postavljen veliki poluakt Adama, dok je Eva posve potisnuta u pozadinu, kao što je to često slučaj kod Pellegrinija. I Nojev akt na drugoj sceni je u kosom položaju,⁵⁾ a nije moguće ne sjetiti se moćnih figura iz Scheissheima (ta djela slikana inače za dvorac Bensberg, 1713-14) posve adekvatnog osjećaja za muskulaturu (tako ono tipično sužavanje ruke iznad lakta). Na »Muci Sv. Andrije« u S. Stae, oko 1721, taj je isti način dosegao maksimum heroizacije i rafinmana.⁶⁾ Na toj slici nalazimo ne samo onaj crnokosi lik krvnika na desnoj strani, koji i tipološki i slikarski evocira Nojeva sina u Dubrovniku, nego i adekvatnu obradu lica sv. Andrije, sa slobodnim mrljama. Na pojedinostima, kao što su obrada ruku i prstiju možemo »grafološki« utvrditi isti rukopis četkice, o velikim i ostrim prelomima draperija da i ne govorimo.

Slaba čitkost naših fotografija navodi nas, naravno, na oprez, koji nas međutim ne može spriječiti da u anđelu i Evi s »Tjeranja iz raja« ne prepoznamo Pellegrinijeve ženske tipove i njegov način sumornog slikanja lica i ruku oštro osvijetljenih s jedne strane i svu onu lakoću ovog genijalnog improvizatora, možda prvog promotora evropskog rokokoa.⁷⁾

Do sad nabrojene oznake, već i prema materijalu koji nam stoji na raspolaganju, ukazuju na razdoblje oko 1720, ili nešto ranije; to je, međutim, vrijeme boravka u Engleskoj i poznatih Pellegrinijevih lutanja po evropskim dvorovima. Izuzmemo li, dakle, rano razdoblje do 1708, preostao bi za nastanak naših biblijskih scena samo moment u kojem je nastalo remek djelo »Muka Sv. Andrije« u S. Stae. Samo poslije temeljitog čišćenja moći ćemo utvrditi kakve su zapravo slikarske, a pogotovo kolorističke vrijednosti dubrovačkih biblijskih scena, i mogu li se one zaista pripisati tom već zreom razdoblju. Ako u međuvremenu bude bolje rasvijetljeno i razdoblje prije 1708, možda će se moći nešto reći i o mogućnosti da se neke slabosti ovih slika objasne njihovim ranim nastankom. U tom slučaju, one bi se mnogo lakše mogle dovesti u vezu s crtežima koje je A. Bettagno pronašao u Muzeju u Düsseldorfu, a sa kojima često naše slike pokazuju srodnost u općoj osnovi, pa i u tipičnoj gestikulaciji. U tom bi slučaju naše slike možda mogle biti prva do sada pronađena Pellegrinijeva djela, ranija čak od triju velikih slika iz Scuola del Cristo (1701). Sudeći po reprodukcijama slika iz Muzeja u Soissonu pronađenih od P. Rosenberga i po njihovoj mnogo većoj

i mnoge je specijaliste stavljala u nedoumicu. Uvjeran sam sada da pripada upravo Pellegriniju, i možda upravo ovom njegovom problematičnom razdoblju. Nažalost, prije nego što bude očišćena i fotografski dobro obrađena nema mnogo smisla pokušati odrediti je tačno vremenski i u njenoj umjetničkoj vrijednosti.

5) A. Bettagno, *Disegni e dipinti di Giovanni Antonio Pellegrini*, Ed. Neri Pozza, sl. 14, 15, 16, 17, 20, 26.

6) R. Pallucchini, *La pittura veneziana del Settecento*, 1960, sl. 35, 41.

7) P. Zampetti, *Del Ricci al Tiepolo*, Catalogo 1969, sl. 28, 31 a, 32.

»dovršenosti«, javio bi se tada problem odnosa ovih slika prema našim dubrovačkim biblijskim scenama.⁸⁾ Trebalo bi, naravno, pri tome voditi računa i o veličini tih slika, čime bi se možda taj efekat dovršenosti i brižljive obrade mogao objasniti. Nemamo, međutim, nikakvih dokaza da slike u Soissonu pripadaju tako ranom vremenu.

Međutim, obzirom na dodire sa djelima iz 2. desetljeća, bolje je pitanje datiranja dubrovačkih slika ostaviti otvorenim od eventualnog pronalaska nekih novih i sigurnijih podataka.

DEUX OEUVRES INCONNUES DE G.A. PELLEGRINI

Grgo Gamulin

Dans cet article l'auteur attribue au peintre G. A. Pellegrini deux peintures »Adam et Eve chassés du Paradis Terrestre« et »L'Ivresse de Noé«, qui se font pendant- cette attribution étant le résultat d'une analyse stylistique et de la comparaison avec les oeuvres antérieures du maître. Etant donné qu'aucune de ces deux peintures n'a été restaurée- car elles se trouvent dans une collection privée de Dubrovnik- l'auteur ne se livre pas à une analyse détaillée de leurs qualités artistiques. C'est pourquoi, et également par ce que l'oeuvre de ce peintre n'est pas encore complètement étudié, il ne les a pas datées avec précision, laissant ainsi cette question ouverte.

⁸⁾ P. Rosenberg, *Deux tableau de Gian Antonio Pellegrini au Musée de Soisson*. »Arte Veneta«, 1967, sl. 288, 289.

11. G. A. Pellegrini, Tjieranje iz raja. Katićeva zbirka u Dubrovniku

12. G. A. Pellegrini, Nojovo Pijanstvo. Katičeva zbirka u Dubrovniku